

УДК 342+316.324.8

ЗАСЛАВСЬКА Л.В., старший науковий співробітник ДНУ ПБП НАПрН України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6951-2627>.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА DOI...

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню правових аспектів процесу цифрової трансформації в Україні. Визначено поняття правового забезпечення у контексті цифрових технологій та цифрової трансформації в Україні як державно-правового процесу. Окреслено види та коло документів, що становлять правове забезпечення цифрової трансформації в Україні. Розглянуто питання цифрових технологій, що впливають не тільки на право, але безпосередньо відображаються на нормотворчих і правозастосовних процесах. Визначено, що сучасні юридичні дослідження правового забезпечення застосування цифрових технологій в умовах трансформації суспільства часто визначаються безсистемно та поверхово. Правила гри у сучасному технологічному світі встановлюють не юристи, оскільки вони змушені пристосовуватись до економічних законів. З однієї сторони, це природно, з іншої – має місце суттєве відставання юридичних осіб досліджень від рівня розвитку технологій, що не дозволяє юристам впливати на процеси, що відбуваються. Разом з питанням правового забезпечення застосування цифрових технологій доречно зауважити про те, що сьогодні в Україні кількість цифрових послуг розширюється з кожним днем, але можливості скористатися ними є не скрізь. Встановлено, що вплив трансформації проявляється і в умовах війни в Україні та світовій кризі, тож порушено актуальні питання правового забезпечення стратегічних національних пріоритетних напрямів розвитку інформаційного суспільства в Україні та цифрової трансформації. Необхідність ефективного регулювання правовідносин щодо управління та застосування цифрових технологій в умовах трансформації суспільства вимагає чіткого вирішення багатьох практичних та теоретичних проблем, а також створення відповідного нового законодавства.*

***Ключові слова:** цифрові технології, цифрова трансформація, інформаційно-правовий ресурс, правова інформація, цифрова нормотворча діяльність, електронна демократія, інформаційна безпека.*

***Summary.** The article is devoted to the study of legal aspects of the process of digital transformation in Ukraine. The concept of legal protection in the context of digital technologies and digital transformation in Ukraine as a state and legal process is defined. The types and range of documents constituting legal support for digital transformation in Ukraine are outlined. Issues of digital technologies that affect not only the law, but are directly reflected in the rule-making and law-enforcement processes are considered. It was determined that modern legal studies of the legal provision of the use of digital technologies in the conditions of the transformation of society are often determined by unsystematic and superficiality. The rules of the game in today's technological world are not set by lawyers, as they are forced to adapt to economic laws. On the one hand, this is natural, on the other hand, there is a significant lag behind research legal entities from the level of technological development, which does not allow lawyers to influence the ongoing processes. Together with the issue of legal protection of the use of digital technologies, it is appropriate to note that today in Ukraine, the number of digital services is expanding every day, but opportunities to use them are not available everywhere. It was established that the impact of the transformation is manifested in the conditions of the war in Ukraine and the world crisis, so the urgent issues of legal support of the strategic national priority directions of the development of the information society in Ukraine and*

digital transformation are raised. The need for effective regulation of legal relations regarding the management and application of digital technologies in the conditions of the transformation of society requires a clear solution to many practical and theoretical problems, as well as the creation of appropriate new legislation.

Keywords: *digital technologies, digital transformation, information and legal resource, legal information, digital rule-making activity, electronic democracy, information security.*

Постановка проблеми. У контексті сучасних подій, зумовлених військовою агресією на території України, особливої актуальності набуває проблема застосування цифрових технологій. Сучасний світ характеризується стрімким розвитком дистанційних форм взаємодії у всіх сферах суспільного життя, їх трансформацією, за допомогою яких задовольняються різні інтереси учасників суспільних відносин, виникають нові методи управління ними, – все це визначає необхідність вирішення правових питань щодо впровадження та застосування цифрових технологій.

Враховуючи зміни в епоху цифрової трансформації, виникла потреба переосмислення та модернізації права на інформацію в умовах цифрових технологій та платформних рішень, штучного інтелекту, хмарних технологій, які дозволять отримувати цінну, повну та достовірну правову інформацію.

Актуальним питанням сьогодення є правове регулювання нових суспільних відносин в умовах трансформації: “цифрової особистості”, реалізації права в цифровому середовищі, використання Великих Даних (блокчейн) і ін. угод, забезпечення конфіденційності даних та інших. І, як наслідок, під впливом впровадження цифрових технологій ухвалюються нові норми права, розвиваються нові правові інститути.

Упродовж декількох останніх років в Україні на державному рівні плануються заходи щодо інтенсивного впровадження цифрових технологій в усі сфери суспільного життя.

Починаючи від Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020” [1], урядом ухвалено низку відповідних концепцій, планів, стратегій, законів та інших нормативно-правових актів.

На сучасному політико-правовому етапі процес впровадження цифрових технологій здійснюється в контексті так званої цифрової трансформації, організаційно цей процес підкріплено створенням Комітету з питань цифрової трансформації у складі Верховної Ради України та Міністерства цифрової трансформації на урядовому рівні. Останнє було створене урядом через реорганізацію Державного агентства з питань електронного урядування шляхом перетворення [2].

Варто зазначити, що поняття цифрової трансформації сьогодні не має спеціального визначення ні в законодавчих, ні в будь-яких інших правових документах. Відповідно й масив правового забезпечення даного процесу залишається досить невизначеним [3].

У вересні 2017 р. Кабінет Міністрів України (далі – КМ України) схвалив Концепцію розвитку електронного урядування в Україні [4], яка визначила Електронне урядування як форму організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій задля формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян.

У листопаді 2017 р. КМ України схвалив Концепцію розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації [11], відповідно до якої електронна демократія визначена як форма суспільних відносин, за якої громадяни й

організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоврядування шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій у демократичних процесах.

План заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронної демократії в Україні включає завдання щодо нормативно-правового та ресурсного забезпечення розвитку електронної демократії в Україні, що покладаються на державні інституції із залученням низки громадських організацій.

У січні 2018 р. КМ України ухвалено Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 – 2020 рр. та затверджено план заходів щодо її реалізації [5]. Відповідно до Концепції, розвиток цифрової економіки України полягає у створенні ринкових стимулів, мотивацій, попиту та формуванні потреб щодо використання цифрових технологій, продуктів та послуг серед українських секторів промисловості, сфер життєдіяльності, бізнесу та суспільства для їхньої ефективності, конкурентоспроможності та національного розвитку, зростання обсягів виробництва високотехнологічної продукції та благополуччя населення.

Результати аналізу наукових публікацій. У сучасному світі стрімкий прогрес цифрових технологій детермінує розвиток суспільних відносин, тому інформація у житті суспільства сьогодні набула значення ключового та системотворчого фактору, що створює передумови на формування нових форм відтворення, накопичення, передачі, захисту інформації. В умовах цифрової трансформації роль правової інформації щодо застосування цифрових технологій та каналів її передачі безперервно зростає.

Для розуміння поняття цифровізації та цифрової трансформації можна звернутись до робіт вітчизняних та закордонних науковців, серед яких слід відзначити дослідження А. МакАфі, С. Бреннан, Д. Креїсс, П. Вайла, С. Ворнера, Ю.О. Нікітіна, О.А. Бурбело, Г.О. Ткачука, Г.Г. Чмерука, В.Р. Краліча, І. А. Бурлакова.

Дослідженням “цифровізації” також займалися такі вчені, як Д. Стігліц, Б. Ван Арк, Дж. Ліклайдер, серед сучасних дослідників можна виділити О. Вишневського, О. Гудзя, В. Ляшенка [6; 26].

Теоретичні аспекти правового режиму з обробки персональних даних відображені у працях О. Андрійка, О. Бандурки, О. Баранова, Ю. Битяка, Л. Біли, Н. Бортник, В. Гарашука, Т. Коломойця, В. Колпакова, А. Комзюка, О. Кузьменка, В. Ортинського, О. Остапенка, Д. Приймаченко та інших вчених [7].

Однак, як вважаємо, у дослідженні проблеми обґрунтування застосування цифрових технологій в умовах трансформації суспільства, саме правовому регулюванню не приділено належної уваги.

Метою статті є обґрунтування сучасних тенденцій щодо правового управління цифровізацією суспільства на підставі аналізу стану та вітчизняного досвіду впровадження правового забезпечення застосування цифрових технологій в контексті трансформації суспільства.

Виклад основного матеріалу. Стрімке зростання обсягів інформації, формування колосальних інформаційних масивів та баз даних, інтенсивний розвиток цифрових технологій, їх широке впровадження у різні сфери суспільного життя, опосередкування ними дедалі більшої кількості областей та видів соціальної взаємодії, діяльності державних та громадських інститутів є значним фактором розвитку сучасного суспільства, що формує нову, “цифрову” реальність [8].

В умовах нової реальності право стає не лише засобом, інструментом, що забезпечує цифровізацію економіки, управління та інших сегментів соціального буття, але й об’єктом впливу “цифровізації”, в результаті якого воно зазнає змін своєї форми,

змісту, системи, структури, механізму дії і демонструє тенденцію до посилення трансформацій, що передбачаються [10].

Перевагою такого погляду є виділення об'єкта регулювання – інформації у цифровому вигляді та конкретизація інформаційних процесів, у межах яких відбуватиметься нормативне закріплення. У зв'язку з цим воно може використовуватися на практиці, хоча навряд чи такий підхід повною мірою відбиває всі аспекти цього явища.

Правове регулювання цифрової трансформації України перебуває на початковому етапі розвитку. У той же час накопичений досвід, практичні результати цифрової трансформації, а також великий існуючий нормативний масив законодавчих норм у галузі інформаційних технологій дозволяють вже зараз дати оцінку поточному стану та перспективам розвитку права у сфері цифрової трансформації.

Засновник і головний виконавчий директор Agile Elephant Девід Террар зазначав, що “цифрова трансформація” – це процес переходу до нових способів роботи і мислення з використанням цифрових, соціальних, мобільних і нових технологій та включає зміну мислення керівництва, заохочення інновацій і нових бізнес-моделей, оцифровку активів і ширше використання технологій для поліпшення досвіду співробітників, клієнтів, постачальників, партнерів і зацікавлених сторін [12].

Предметом цифрової трансформації можна вважати широке коло суспільних відносин, де у принципі можливе застосування цифрових інформаційно-телекомунікаційних технологій. Як правове забезпечення цифрової трансформації постає об'ємний масив державно-правових документів, які за їхнім характером можна поділити на дві групи: директивні та нормативні.

Нормативну групу представляють закони України “Про електронні довірчі послуги”, “Про електронну комерцію”, “Про телекомунікації” тощо, а також підзаконні акти. Групу директивних документів складають Концепції, плани і Стратегії, ухвалені на урядовому та президентському рівнях. Особливе значення правового орієнтиру для України становлять документи, що визначають європейський курс нашої держави. Сюди належать як нормативні документи на зразок Угоди про асоціацію з ЄС, так і директивні, як-от Стратегія єдиного цифрового ринку для Європи. Перспективний аспект правового забезпечення цифрової трансформації становлять проекти нормативних актів і директивних документів у сфері цифрової трансформації – законів, концепцій, дорожніх карт тощо [9].

В умовах сьогодення відбуваються суттєві зміни в основах наукових концепцій, які можна назвати глобальною науково-технічною революцією. Це свого роду виклик, зумовлений цифровізацією та інформатизацією суспільства. Разом з тим у сучасних реаліях змін, що відбуваються, та багатогранності розвитку законодавства набуває особливої значущості цілеспрямованість стратегії правотворчості відповідно до реалізації довгострокових завдань у сферах реалізації та використання цифрових технологій.

Цифрові технології є інструментом (форма якого може бути різною: алгоритм, сигнал, безперервний спектр, кодові імпульси та ін.), використання якого при наданні послуги, по-перше, можливе тільки в Інтернет-середовищі, по-друге, наділяє саму послугу (завжди - процес її надання і в більшості випадків – її результат) специфічними властивостями, змінюючи її правову природу, внаслідок чого права обов'язки та відповідальність суб'єктів надання та отримання послуг з використанням цифрових технологій також знаходять свою специфіку.

Відповідно до цифрових технологій у контексті трансформації суспільства, можна розглядати наступні напрями досліджень:

1. Регулювання даних, включаючи понятійний апарат, тенденції регулювання Великих Даних, персональних даних та їх знеособлення, забезпечення конфіденційності (таємниці зв'язку) тощо.

2. Загальнотеоретичні та практичні питання застосування систем штучного інтелекту (далі – ШІ), включаючи суб'єктний та об'єктний склад правовідносин, пов'язаних з розподілом відповідальності, алгоритмічної прозорості та ін.

3. Охорона результатів інтелектуальної діяльності (інтелектуальної власності), що створюються в процесі цифрової трансформації, та супутні правові питання (наприклад, так зване машинне навчання).

4. Прикладні питання використання цифрових технологій мережеві цифрові платформи, цивільно-правові угоди у цифровій формі, цифрова медицина, та суміжні питання, включаючи статус людей із імплантованими кіберфізичними системами.

Правильно обрані цільові установки сприяють удосконаленню законодавства України, а також повномасштабного розкриття регулятивного потенціалу у використанні цифрових технологій.

Поруч з питанням правового забезпечення використання цифрових технологій доречно зауважити про те, що сьогодні в Україні кількість цифрових послуг розширюється з кожним днем, але можливості скористатися ними є не скрізь. Як доречно зауважує у своїй праці Подольчак Н.Ю., однією із найбільших проблем виступає відсутність Інтернет-комунікацій у малих населених пунктах, частині автомобільних та залізничних шляхів, гірській місцевості тощо [13].

Поліпшення ситуації з Інтернет-мережами в Україні дозволить більшій частині населення використовувати електронні можливості, що збільшить попит та конкуренцію в цифровій економіці.

Вирішення зазначеної проблеми покладено на Міністерство цифрової трансформації України, яке було утворене 2 вересня 2019 р. [14]. І, слід зауважити, за досить нетривалий час органу державної влади вдалось реалізувати потрібні та актуальні проекти, пов'язані з цифровізацією – це зокрема впровадження додатку “Дія” – мобільного застосунку із цифровими документами та порталу із публічними послугами, онлайн-сервісу для просування цифрової освіти серед населення тощо [15].

Так, у сфері правового регулювання спостерігається поява відносин: суб'єктами яких стають віртуальні чи “цифрові особи”. Таке “обличчя”, по суті, утворюють цифрові дані про реальну людину, її віртуальний або “цифровий” образ (*nickname* – мережеве ім'я) та IP-адресу, до якої прив'язаний комп'ютер, з якого вчинені будь-які дії у віртуальному просторі. Відбувається свого роду розподіл суб'єкта цих відносин на складові, що чимось нагадує дисперсію світла.

С. Єсімов, досліджуючи персональні дані як предмет захисту права на недоторканність приватного життя, зазначає, що обґрунтованим є підхід, який дає змогу за рахунок розширеного тлумачення права на недоторканність приватного життя включити в його зміст елемент права на захист персональних даних [16].

Правове забезпечення застосування таких цифрових технологій як криптовалюта регулює Закон України “Про віртуальні активи”, ухвалений Верховною Радою України 17 лютого 2022 року, завдяки якому криптовалюта офіційно легалізована в Україні.

Закон визначає правовий статус, класифікацію та права власності віртуальних активів; створює умови для подальшого формування правового поля на ринку віртуальних активів; визначає перелік постачальників послуг віртуальних активів та умови їх реєстрації; передбачає впровадження заходів фінансового моніторингу у сфері віртуальних активів [17].

Розробники ШІ зазвичай покладаються на доктрину використання творів для навчання, яка передбачає можливість вільного використання творів без згоди автора та без виплати винагороди, зазвичай для цілей критики і обговорень, повідомлення в новинах, навчання та досліджень.

Правове забезпечення використання ШІ має наступні особливості. Українське законодавство не визнає автором ШІ та не охороняє авторським правом об'єкти, згенеровані ним, оскільки необхідною умовою виникнення авторського права є відповідність критерію оригінальності твору, який пов'язаний з людиною-автором та реалізацією творчого задуму. Водночас такі неоригінальні об'єкти, згенеровані ШІ, підпадають під охорону правом особливого роду, а суб'єкти права особливого роду мають право ліцензувати, передавати такі об'єкти та здійснювати захист цього права в тому числі в судовому порядку [18].

В Україні з початку цього року набув чинності Закон України “Про авторське право і суміжні права”, яким визначено, що неоригінальні об'єкти, згенеровані ШІ, отримують правову охорону правом особливого роду (*sui generis*) протягом 25 років. Таке право належить власнику або ліцензіату (правомірному користувачеві) відповідного програмного забезпечення, яке уможливило таке генерування. Слід мати на увазі, що наявність права особливого роду на такі згенеровані об'єкти може залежати від умов договору на використання відповідного програмного забезпечення.

Якщо, наприклад, поглянути на користувацькі умови ChatGPT (чат-бот на основі ШІ, який став доступним в Україні з лютого цього року) або DALL·E 2 (ШІ, який генерує текст у зображення, базуючись на машинному навчанні), користувачі набувають право власності на використання контенту, згенерованого ШІ, за умов дотримання користувацьких умов. Водночас забороняється привласнювати авторство контенту, згенерованого ШІ (заборона видавати контент як згенерований людиною) [2].

Також з появою та поширенням технологій ШІ набуває нового змісту питання конфіденційності. Слід бути уважними до умов використання ШІ, адже вхідна та вихідна інформація при взаємодії з ШІ є тим контентом, який може бути використаний для подальшого машинного навчання [18].

Першим викликом на шляху визнання суб'єктності та правосуб'єктності, тобто власне правового забезпечення використання ШІ, є технологія блокчейн або право проводити платежі.

Вчені розмірковуючи про правове регулювання питань правосуб'єктності ШІ, виділяють два основні підходи.

Згідно з першим, основну роль відіграють індустрія, опора робиться на існуюче регулювання та принцип “мінімального втручання” у розвиток нових сервісів, а також створення та підтримку саморегульованих організацій постачальників та споживачів.

Другий – передбачає провідну роль законодавців та державних органів у створенні спеціальних інститутів з регулювання та підтримки розвитку штучного інтелекту та робототехніки, “превентивне регулювання через систему рамкових нормативних актів та вироблення стандартів”.

Одним із найперспективніших напрямів розвитку ШІ є нейромережі. Проте, їх використання викликає низку питань щодо правового забезпечення. Нижче наведено деякі аспекти, які потребують уваги у цій галузі.

1. Захист прав інтелектуальної власності. Створення нейромережі потребує інтелектуальної праці і, як наслідок, може призвести до потреби визначення права на інтелектуальну власність. У зв'язку з цим виникають питання про те, хто є власником прав на створені нейромережі та як їх захищати.

2. Відповідальність за дії, вчинені з використанням нейромереж. Нейромережі можуть використовуватись у різних сферах, у тому числі у фінансах, медицині, транспорті тощо. Це може призвести до виникнення питань про те, хто відповідає за дії, вчинені нейромережами.

3. Захист персональних даних. Нейромережі можуть передбачати отримання та обробку персональних даних. Тому необхідно дбати про захист цих даних та дотримання нормативних правил у цій галузі.

4. Гарантія безпеки та надійності. Завдяки використанню нейромереж можуть виникнути ризики, пов'язані з безпекою та надійністю системи, тому необхідні правила та норми, спрямовані на забезпечення безпеки та надійності роботи нейромереж.

Таким чином, правове регулювання використання нейромереж є актуальним та важливим завданням. У цій галузі потрібно розробити нові правила та норми, які регулюватимуть використання нейромереж у різних сферах діяльності.

Ю. Самойленко, розглядаючи адміністративно-правові засоби захисту персональних даних, звертає увагу на доцільність поширення юридичної відповідальності за порушення законодавства про захист персональних даних на юридичних осіб [19].

Освоєння таких цифрових технологій як Великі Дані, залежно від суб'єктивної точки зору, можна віднести як до одного з найбільших досягнень людства, так і до однієї з найбільших проблем. Безумовно, початок використання Великих Даних дав можливість компаніям пропонувати нові рішення, побудовані на основі індивідуальних уподобань споживача, а йому – отримувати новий персоналізований продукт, який найбільше задовольняє бажанням.

Оцінки збитків України у війні, зроблені Світовим банком, було оприлюднено одночасно з даними Держстату України, згідно з якими у другому кварталі поточного року ВВП України впав на 37 відсотків у порівнянні з другим кварталом минулого року. Україна, щоб збільшити ВВП, повинна забезпечити юридично захищені інструменти для обробки персональних даних з усього світу. Так як персональні дані – найновітніший актив у комерційному розпорядженні бізнесу, персоналізований канал, охоплення цільової аудиторії потенційних покупців – це і є основна конкурентна перевага сьогодення.

Ще десять років тому, коли тільки було прийнято Закон України “Про захист персональних даних”, ряд українських ІТ-компаній бачили свій потенціал отримання замовлень із Заходу і чітко розуміли існуючу проблему. Можна було б брати на аутсорс (офшоринг) в Україну роботу із великими масивами даних, але цієї роботи в Україну не делегували. ІТ-фахівці в Україні були цілком компетентні та пропонували конкурентні ціни на послуги. Але західні корпорації так і не наважилися віддати роботу в Україну, яка мала значний науковий потенціал ІТ-сектору [20].

Ми не впевнені, що така концепція потрібна вже зараз. Причина проста: законопроект у цілому прогресивний і поліпшив би імідж України в світі як країни, що застосовує сучасні правові інструменти для захисту персональних даних. Це відкриває українським компаніям доступ до ринку Великих Даних – і в Україну надійдуть замовлення на певні послуги щодо обробки персональних даних. Але покладання на світові корпорації тягаря виконувати специфічні норми українського закону (навіть якщо такі корпорації не мають дочірньої компанії в Україні) може згуртувати їх саме як опонентів законопроекту. Як наслідок, є загроза неприйняття законопроекту в цілому, відповідно, ми залишимося у *status quo* замість того, щоб рухатися синхронно із світом. Законопроект ще не включений до порядку денного, що дає можливість уточнити баланс інтересів усіх учасників ринку Великих Даних [20].

Щодо застосування цифрових технологій у сфері медичних послуг, можна говорити про особливості правового забезпечення телемедицини. Так, український ринок телемедицини почав формуватися ще навіть до COVID-19, у середині 1990-х. Це були: національна мережа теле-ЕКГ, окремі телемедичні центри та Асоціація розвитку української телемедицини та електронної охорони здоров'я й інші, що послужили базою для формування телемедичного напрямку [9].

У 2017 році Україна перейшла на електронну систему охорони здоров'я eHealth. [21]. У Законі України “Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості” вперше введено поняття “телемедицини” і опис порядку застосування цього методу [22]. У 2019 році стартував пілотний проект з формування телемедичної мережі у сільських місцевостях Дніпропетровської, Кіровоградської, Полтавської, Рівненської та Харківської областей, де почали проводити офіційні телеконсультації. Також, експерти з права відзначають недостатність правової бази й стандартів, що дозволяють надавати телемедичні послуги.

Правові питання є однією з основних перешкод для впровадження телемедицини у всьому світі, не тільки в Україні. До основних правових проблем належать: недостатність правової бази й стандартів, що дозволяють надавати телемедичні послуги; недоліки політики у сфері захисту приватного життя пацієнтів і конфіденційності при передачі, зберіганні та обмін даними між медичними працівниками; питання аутентифікації медичних фахівців, зокрема, при роботі з електронною поштою; юридична відповідальність медичних фахівців, що надають послуги телемедицини; відсутність повноцінної законодавчої підтримки практики віддаленої діагностики в Україні та ін.

В Україні порядок надання медичної допомоги із застосуванням телемедицини визначається наказами МОЗ України “Про впровадження телемедицини в закладах охорони здоров'я” від 26.03.10 р. № 261 та “Про затвердження нормативних документів щодо застосування телемедицини у сфері охорони здоров'я” від 19.10.15 р. № 681. Проте є питання щодо захисту конфіденційності приватного життя у сфері персональних даних. Для захисту персональних даних пацієнта в Україні пропонують застосовувати різні криптоалгоритми, а для підтвердження діагнозу чи переданої інформації лікарем-консультантом – електронний цифровий підпис.

Виникнення Інтернету речей пов'язують із підключенням Джоном Ромки в жовтні 1989 року тостера до мережі Інтернет. Це було продемонстровано на щорічній конференції з інформаційних технологій “INTEROP” для того, щоб продемонструвати можливість дистанційного керування тостером через мережу [24].

У 2018 році у світі вже налічувалося 23,15 мільярди одиниць речей, під'єднаних до Інтернету. До 2025 року кількість таких речей збільшиться до більше ніж 75 мільярдів одиниць [23].

Найбільш актуальною проблемою, яка потребує правового забезпечення, нині є проблема конфіденційності даних користувачів Інтернету речей. Великі обсяги інформації приватного змісту стають доступними компаніям-виробникам речей, що мають вихід у мережу Інтернет.

Зокрема, інформація про фізичний стан мільйонів осіб, які користується фітнес-трекерами, може бути використана третіми особами у власних цілях. І йдеться не лише про відстань, яку пройшла людина протягом дня, або кількість спалених калорій [24].

Також сьогодні продовжують існувати важливі питання щодо правової регламентації збирання та використання доказів, отриманих за допомогою Інтернет речей.

Відомим є випадок, який стався в США у 2015 році, коли розумна колонка “Amazon Echo” записувала розмови в приміщенні, де сталося вбивство. Зрозуміло, що

такі цінні для слідства докази могли істотно допомогти в розслідуванні вбивства. При цьому компанія “Amazon” вимагала від поліції чітко обґрунтувати свої вимоги про надання відповідної приватної інформації [24].

В іншому випадку докази, отримані за допомогою розумного годинника, допомогли розкрити вбивство, що призвело до гучного міжнародного скандалу і протистояння цілих країн [25].

Висновки.

1. Наданий матеріал, як вважаємо, дає можливість визначити, що правове забезпечення застосування цифрових технологій в умовах трансформації суспільства має наступні аспекти.

У сфері правового регулювання виникають відносини, в яких якщо не суб'єктом, то, як мінімум, учасником стає нова цифрова особистість – робот-ШІ. У зв'язку з цим на порядку денному гостро стоїть питання про нові підходи до правового регулювання суспільних відносин за їх участю, юридичне оформлення в цифрову епоху правосуб'єктності як типових (фізичних та юридичних осіб, держави та ін.), так і нетипових (роботів, а також інформаційних посередників, таких як провайдери, блогери тощо) суб'єктів та учасників правовідносин.

Особливістю правового забезпечення використання цифрових технологій є також те, що відносини у цифровому просторі, які виникають з приводу нетипових об'єктів, насамперед інформації, цифрових технологій (наприклад, фінансових і регулюючих) і створюваних у вигляді їх застосування нових цифрових сутностей (наприклад, криптовалюти) і навіть пов'язані з їх використанням і оборотом. Віртуальна річ існує незалежно від волі і свідомості кожної окремої людини, але одночасно має субстанцію виключно внаслідок комп'ютерної комунікації кількох осіб, які вступили у відносини, що мають юридичну форму і підтримуються комп'ютерною програмою, що виконується. На відміну від матеріальної речі, віртуальна річ не може бути надбанням жодної окремої людини. Виготовлена за допомогою будь-якої комп'ютерної програми, вона не може бути відокремлена від цієї програми. Вона завжди надбання кількох, а частіше – невизначеного кола осіб.

Проблеми правового забезпечення цифрових технологій, пов'язані із здійсненням дій у віртуальному просторі, спрямованих на виникнення, зміну та припинення правовідносин, реалізацію прав та виконання обов'язків, що утворюють юридичний зміст. У разі інтенсивної “цифровізації” відбувається модифікація сфери правового регулювання. Вона стає мультизмістовною: в її межах не просто виникають нові відносини, але істотно змінюється її структура, модифікуються зв'язки, що склалися. Її утворюють як типові, так і нетипові для неї, з погляду суб'єктного складу, об'єктів та середовища існування, суспільні відносини, включаючи ті, що практично виключають безпосередню участь людини.

2. Вітчизняний досвід розбудови механізмів правового забезпечення інформаційних технологій в умовах трансформації суспільства свідчить про спроби системного розв'язання проблеми такого управління. В умовах цифровізації в інформаційному суспільстві слід визнати необхідність нового погляду на нові суспільні інститути в епоху сучасних цифрових технологій, послідовної адаптації традиційних правових механізмів до нових реалій.

3. Найближчими завданнями є дослідження ризиків широкого розповсюдження цифрових технологій у різних сферах суспільного життя. У правовому регулюванні змін та нововведень потребують не технології, а відносини з використанням технологій.

Отже, необхідно приділити серйозну увагу процесам правового регулювання цифрових технологій, їх використання, розробляючи законодавчу базу, необхідну як для визначення статусу цифрових технологій, можливих сфер застосування, враховуючи етичні, економічні, політичні та інші аспекти, пов'язані з їх використанням. Цей підхід може активізувати реалізацію цифрової трансформації існуючих та формування й активний розвиток нових високотехнологічних галузей, що в комплексі буде сприяти динамічному ефективному розвитку сектору цифрового суспільства в Україні.

Використана література

1. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>
2. Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Постанова КМ України від 02.09.19 р. № 829. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/829-2019-%D0%BF>
3. Духовна О. Україна “в цифрі”: напрямки реформування. *Юридична газета online*. URL: <http://jur-gazeta.com/publications/practi-ce/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi/ukrayina-v-cifri-napryamki-reformuvannya.html>
4. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження КМ України від 20.09.17 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p>
5. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 – 2020 рр. та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження КМ України від 17.01.18 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p>
6. Ткачук Г.О. Цифрові трансформації: взаємозв'язок із системою економічної безпеки підприємства. *Економіка харчової промисловості*. Одеса: Одеська національна академія харчових технологій, 2019. Вип. 4. Т. 11. С. 42-50.
7. Полякова Т.А., Бойченко І.С., Троян Н.А. Інформаційно-правові механізми електронної взаємодії у сфері правової інформації в умовах цифровізації. *Моніторинг правозастосування*. № 1 (38). 2021. С. 24-27. DOI: 10.21681/2226-0692-2021-1-24-27.
8. Коваль С.М. Стратегії розвитку безпеки цифрових комунікацій служби криміналістики. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2020. № 3. Т. 2. С. 83-87.
9. Марченко В.Б. Поняття та правове забезпечення цифрової трансформації в Україні *Юридичний науковий електронний журнал*, 2019. № 6. С. 279-282.
10. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій : монографія / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, С.Б. Жданенко та ін. / за ред. О.Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 344. С. С. 10.
11. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження КМ України від 08.11.17 р. № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/797-2017-p>
12. What is Digital Transformation? Theagileelephant.com. website. URL: <http://www.theagileelephant.com/what-is-digital-transformation> (the date of application: 27.03.2021).
13. Подольчак Н.Ю., Білик О.І., Левицька Я.В. Сучасний стан цифровізації в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7300>
14. Положення про Міністерство цифрової трансформації України: Постанова КМ України від 18.09.19 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>
15. Водько Ю.В. Правове забезпечення соціальної трансформації на основі використання цифрових технологій: матеріали науково-практичної конференції *Соціальна і цифрова трансформація: теоретичні та практичні проблеми правового регулювання*, 10 груд. 2020 р. / упоряд.: О.А. Баранов, В.М. Фурашев, С.О. Дорогих. Київ: Фенікс, 2020. 272 с. С. 66.
16. Єсімов С.С. Персональні дані як предмет захисту права на недоторканність приватного життя. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія: *Юридичні науки*. Львів, 2017. № 884. С. 120-126.

17. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.22 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>

18. Юшина А. Штучний інтелект: кому належать авторські й майнові права. Що передбачають законодавства іноземних країн і України. URL: <https://mind.ua/openmind/20255019-shtuchnij-intelekt-komu-nalezhat-avtorski-j-majnovi-prava>

19. Самойленко Ю.С. Адміністративно-правові засоби захисту персональних даних. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 294-297.

20. Подоляк А. Що не так із новою редакцією Закону “Про захист персональних даних”. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/poki-mi-spali-rinok-bigdata-stav-skladnishim.html>

21. Електронна система охорони здоров'я в Україні. URL: <https://ehealth.gov.ua>

22. Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості: Закон України від 14.11.17 р. № 2206-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2206-19#Text>

23. Internet of Things (IoT) connected devices installed base worldwide from 2015 to 2025 (in billions). Statista. 2019. URL: <https://www.statista.com/statistics/471264/iot-number-of-connected-devices-worldwide>

24. Колодін Д.О. Деякі правові аспекти запровадження Інтернету речей. URL: <http://clj.nuoua.od.ua/archive/33/17.pdf>

25. Убивство журналіста в консульстві Саудівської Аравії в Стамбулі записав його годинник Apple Watch. – (УНІАН: Інформаційне агентство). 2018. URL: <https://www.unian.ua/world/10298241-ubivstvo-zhurnalista-v-konsulstvi-saudivskoj-araviji-v-stambuli-zapisav-yogo-godinnik-apple-watch-zmi.html>

26. Хлебінська О.І. Теоретичні підходи до цифровізації та цифрової трансформації: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*, м. Київ, 22 квіт. 2021 р. Київ: Вид-во “Політехніка”, 2021. 288 с. С. 114-115.

~~~~~ * * * ~~~~~